

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BORARO (P3)

PUDUNGWANA 2014

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 100

Memorandamo ona o na le maqephe a 12.

ELA HLOKO:

- Sebedisa ruburiki ena ka nako tsohle ha o lekanyetsa meqoqo (Pampiri ya 3, KAROLO YA A).
- Matshwao a 0–50 a arotswe ho ya ka dikgato tse 5 tsa ditlhaloso.
- Lekgetheng la Dikahare, Puo le Setaele, tlhaloso e nngwe le e nngwe ya bokgoni e arotswe habedi ho hlahisa boemo bo hodimo le boemo bo tlase; boemo bo bong le bo bong bo na le tlhaloso ya bona.
- Lekgetha la sebopeho lona ha le a arolwa ka bokgoni bo nang le boemo bo hodimo le bo tlase.

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE [MATSHWAO A 50]

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO (Nehelano ya sehlooho) tlhophiso ya mehopolole dintlha, kelohlolo ya baamohedi ba ditaba, maikemisetso le maemo MATSHWAO A 30	Boemo bo hodimo	28–30 -Nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang -Mehopolo e matla, e phepetsa monahano mme ke e kgodisang -O hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyelediitswe selelekela, mmele le qetelo	22–24 -Nehelano e ntle e supang tsebo le bokgoni -Mehopolo ke e ipapisitseng ka botlalo le sehlooho mme e kgahlisang -O hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyelediitswe selelekela, mmele le qetelo	16–18 - nehelano ke e kgotsofatsang ditlhokeho; - mehopolo e momahane ka tsela e kgotsofatsang le e kgodisang; - o hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyelediitswe selelekela, mmele le qetelo.	10–12 -Nehelano e momahane mona le mane -Mehopolo ke e seng ya boiqapelo mme e sa hlakang -Ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya mosebetsi	4–6 -Nehelano e tswile lekoteng ho hang -Mehopolo ke e sa tsepamang e dubakaneng -Ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa -Ha o a hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo
		25–27 -Mosebetsi o tswileng matsoho leha o haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehang -Mehopolo ke e supang boiphihlelo bo hodimo -O hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme o momahane ka tshwanelo ho kenyelediitswe selelekela, mmele le qetelo	19–21 -Mosebetsi o radilweng hantle -Mehopolo ke e loketseng mme e thahasellisang -O hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme o momahane ka tshwanelo ho kenyelediitswe selelekela, mmele le qetelo	13–15 -Mosebetsi o a kgotsofatsa leha o sa hlaka mona le mane -Mehopolo e momahane ka tsela e mahareng mme e a kgodisa -Karolo ya mosebetsi e itseng e hlophisitswe; -Karolo feela e hlophisehile ka tshwanelo ho kenyelediitswe selelekela, mmele le qetelo	7–9 -Mosebetsi boholo o tswile lekoteng -Mehopolo ha e a momahana ka tshwanelo mme e a lahlehisa -Nehelano ha e na bopaki bo bokaalo ba tlhophiso le momahano	0–3 -Boiteko ke bo fokolang ba ho arabela sehlooho -Mehopolo e tswile lekoteng ka ho phethahala, ha e a nepahala -Mosebetsi ha o a tsepama sehloohong, mme o dubakane

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO – SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE [MATSHWAO A 50] (continued)

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehlang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlotlontswe ke tse lokelang sepheo/tshusumetso le maemo Kgetho ya mantswe Tshebediso ya puo le tlwaelo, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 15	Boemo bo hodimo	14–15	11–12	8–9	5–6	0–3
		-Sehalo, rejisetara, tlotlontswe di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo ka tsela e babatsehlang -Tshebediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshepo ka tsela e tsotehang -O sebedisitse sehalo se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang -O batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto -O radilwe ka bokgoni bo tsotehang	-Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo ka tsela e supang bokgoni -Tshebediso ya puo e matla mme ho sebedisitse sehalo se loketseng -Boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshebediso ya puo le mopeleto -O radilwe hantle ka tshwanelo	-Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo ka tsela e mahareng -Tshebediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo -Puo ya bonono ke e loketseng mme e sebedisitse ka tshwanelo -Sehalo se sebedisitse ka tshwanelo -O radilwe ka tsela e mahareng feela	-Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe di loketse, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo a ditaba -Puo e sebedisitse feela ka tsela ya motheo -Sehalo mmoho le moelelo o hlahiswang ke tema ke tse sa lokelang -Ho sebedisitse tlotlontswe ya motheo feela	-Puo e sebedisitsewang ha se e utlwisisehang -Sehalo, rejisetara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo -Tshebediso ya tlotlontswe e haellang ke sesosa sa nehelano e sa utlwisisehang
	Boemo bo tlase	13	10	7	4	
		-Tshebediso ya puo ke e nepahetseng mme e susumetsang sehalo sa tema -O batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto -O radilwe ka bokgoni	-Tshebediso ya puo ke e sefutho mme e loketseng maemo -Sehalo ke se matla mme se loketseng -Ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto -O radilwe hantle	-Tshebediso ya puo ke e kgotsofatsang leha ho na le ho sa tsamaelane mona le mane -Ka kakaretso sehalo ke se loketseng leha puo ya bonono e le e haellang	-Puo ke ya motheo feela mme e sebedisitse ka tsela e haellang -Popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako o monyane kapa o siyo hohang -Tlotlontswe e haella haholo feela	
SEBOPEHO Makgetha a tema: popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolele bo hlokehang MATSHWAO A 5		5	4	3	2	0–1
		-Kgodiso ya sehlooho ke e babatsehlang -Katoloso ya dintlha ke e ikgethang -Dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang	-Tlhahlamano ya dintlha ke e loketseng, mme e hodisang sehlooho -Momahano e bopilweng ke e supang bokgoni -Dipolelo le diratswana di loketse nehelano mme di fapafapanngwa ka tshwanelo	-Dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng -Dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng -Moqoqo o ntse o hlahisa moelelo	-Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang -Dipolelo le diratswana di na le diphoso -Moqoqo o a utlwisiseha leha o le diphoso	-Dintlha tse hlokehang tsa bohlokwa ha di a haella -Dipolelo le diratswana tse hlahisitsewang ke tse fosahetseng -Moqoqo ha o na moelelo o lebeletsweng
MATSHWAO		43–50	33–40	23–30	13–20	0–10

Ditaelo ho motshwayi

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho se le SENG feela karolong e nngwe le e nngwe.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya dikarabo. Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema:

Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tsela e latelang;

Batshwayi ba sebedise matshwao a latelang:

|bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;

-, + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;

mn bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;

mp bakeng sa mopeleto o fosahetseng;

mt bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;

p bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;

λ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le/e siilweng pakeng tsa mantswe a mang;

// bakeng sa ho qala seratswana se setjha.

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare/Moralo(60%)	30	DM=
Puo/Setaele/Ho hlaola diphoso (30%)	15	PST=
Sebopeho(10%)	05	Seb =
Matshwao ohle	50	

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO 1****1.1 Sehlooho: Moputso wa ho se mamele batswadi.**

Dikahare: Dikahareng ho hlake hore ke ketsahalo/diketsahalo dife tse tiisang hore ha o sa mamele batswadi o tla hlhelwa ke koduwa e itseng. Mohlala; Motho a ka iphumana a le tjhankaneng ka lebaka la ho se mamele dikeletso tsa batswadi.

[50]**1.2 Sehlooho: Ruri motho ke motho ka batho.**

Dikahare: Dikahare di tiise hore ha ho motho ya ka phelang a le mong ntle le thuso ya batho ba bang. A fane ka ketsahalo/diketsahalo moo a ileng a thuswa ke batho teng. Mohlala; Ka nako e nngwe motho ha a yo hae o kopa moahisane ho sala a behile leihlo lapeng la hae, jj.

[50]**1.3 Sehlooho: Bobe ba mangolo a ho kganna a seng molaong.**

Dikahare: Dikahare di bue ka bobbe ba mangolo a ho kganna a seng molaong. Moqoqo o nke lehlakore, ho hlake hore o bua ka lehlakore le le leng la taba feela.

Mohlala:

- ba kgothalletsa bobodu;
- batho ba nang le mangolo ana ba baka dikotsi mebileng;
- setjhaba se lahlehelwa ke tshepo ho basebeleletsi ba setjhaba le ho bakganni ka kakaretso;

[50]**1.4 Sehlooho: Botle le bobbe ba tshebediso ya dikhemera ka diphaposing tsa borutelo.**

- Moqoqong ona mohlahlobuwa ha a nke lehlakore.
- O tshehetsa mahlakore a mabedi.

[50]**1.5 Sehlooho: Tharollo tlhokehong ya mesebetsi batjheng.**

Dikahare: Di bontshe hore ho ka etswa matsapa afe a ka thusang ho rarolla qaka ena.

Mohlala:

- ho fokotswe batho ba seng ba hodile mme ho hirwe batjha;
- batjha ba fuwe menyetla ya ho ithuta mesebetsi ditsheng tse fapaneng tsa tshebetso.
- batjha ba ithaope ho nka mesebetsi ya meputso e tlase.

[50]**1.6–1.8 Ditshwantsho**

- Dikahare tse lebelletsweng:
  - moqoqong ona mohlahlobuwa o sheba setshwantsho mme a qoqe ka seo setshwantsho se se qholotsang maikutlong a hae.
  - moqoqo wa hae o tshwanetse ho dumella mmadi ho itemohela sehlooho seo ho qoqwang ka sona ka tsela e hlakileng;
- moqoqo o ka ngolwa lehlakoreng lefe kapa lefe. ditaba tsa mohlahlobuwa di itshetlehe ka mehopollo e qholotswang ke setshwantsho.

[50]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A:****50**

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO E TELELE – SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE [MATSHWAO A 30]

Makgetha a ho leknyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO -Tshekatsheko ya sehlooho le mehopollo; -Tlhophiso ya mehopollo; -Kelohlolo ya baamohedi ba ditaba, maikemisetso le maemo.	15-18 - nehelano e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang; - mehopollo e matla e butswitseng; - tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema; - mosebetsi ha o kgere, o tsepame sehloohong; - mehopollo le dikahare ke tse momahaneng; - mosebetsi ha o kgere, o tsepame sehloohong; - mehopollo le dikahare ke tse momahaneng; - dintlha tsohle di tshehetsa sehlooho mme di hlalositse ka botebo; - sebopeho ke se nepahetseng.	11-14 - nehelano e ntle haholo, e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema; - mosebetsi ha o kgere o tsepame sehloohong; - mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositse ka botebo mme di tshehetsa sehlooho; - sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa.	8-10 - nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema; - mosebetsi ha o a tsepama ka ho phethahala sehloohong – ho na le ho kgera ho itseng; - mehopollo le dikahare di na le momahano e mahareng; - ke dintlha tse itseng feela tse tshehetsang sehlooho; - ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso.	5-7 - nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema; - mosebetsi o na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa o a kgera; - ha se ka mehla mehopollo le dikahare di momahaneng, sehlooho se tshehetswa ke dintlha tse itseng feela; - sebopeho se fofo feela, mme se na le bohlotsa bo boholo.	0-4 - nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema; -moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo; - mehopollo le dikahare ha di na momahano; - ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshehetsang sehlooho; - ha ho boiteko ba ho sebedisa melao ya sebopeho.
MATSHWAO A: 18					
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO -Sehalo, rejistara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswe, matshwao a ho bala le mopeleto.	10-12 - sehalo, rejistara, setaele, le tlotlontswa di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; - tshebediso ya puo e nepahetse ebile e bopehile hantle; - mosebetsi ha o na diphoso.	8-9 - sehalo, rejistara, setaele, le tlotlontswa di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -ka kakaretso tshebediso ya puo e nepahetse ebile e bopehile hantle; - tshebediso ya tlotlontswa e ntle haholo; - mosebetsi boholo ha o na diphoso.	6-7 - sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; - mosebetsi o na le diphoso tse itseng tsa - tshebediso ya puo; - tshebediso ya tlotlontswa ke e lekaneng; - diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo.	4-5 - sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle; - tshebediso ya puo e fosahetse ebile e tletse diphoso tse ngata; - tshebediso e seng kae ya tlotlontswa; - moelelo o nyotobetse.	0-3 - sehalo, rejistara, setaele le tlotlontswa ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; - mosebetsi o tletse diphoso o dubakane; - tlotlontswa ha e dumellane le maemo; - moelelo o nyotobetse haholo.
MATSHWAO A: 12					
MATSHWAO	25-30	19-23	14-17	9-12	0-7

SENOTLOLO SA HO ABA MATSHWAO:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	12	DMS =
Puo le Setaele le ho Hlaola diphoso	8	PSH =
Matshwao ohle	20	

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema:

Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola, ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tsela e latelang:

Batshwayi ba sebedise matshwao a latelang:

- | bakeng sa ho arola mantswe a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
- ___, + bakeng sa ho kopanya mantswe a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn** bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- p** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- λ** bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le/e siilweng pakeng tsa mantswe a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare/Moralo/Sebopeho (60%)	18	DMS =
Puo/Setaele/Ho hlaola diphoso (40%)	12	PST =
Matshwao ohle	30	

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE**POTSO 2****2.1 Lengolo la Setswalle**

- Aterese e nngwe, ke ya mongodi. E ngolwe bohareng ba leqephe ho tloha letsohong le letshehadi ho isa ho le letona.
- Tlasa aterese ho ngolwe letsatsi la mohlala lengolo le ngolwang.
- Ho tlole mola ka mora aterese le mohlala/letsatsi empa mohlalobuwa a se fuwe kotlo le ha a sa tlole mola ebe ho tla tumediswa Tlola mola ebe o qala ditaba tsa lengolo.
- Seratswana sa pele ke selelekela. Mmele wa lengolo o be le diratswana.
- Qetelo e be e dumellanang le mofuta ona wa lengolo.

Dikahare

Dikahare tsa lengolo lona ke tsa teboho. Mohlahlobuwa a bontshe hore o leboha malomae mabapi le seo a mo etseditseng sona. Tshebediso ya puo e nepahale. **[30]**

2.2 Tsa bophelo ba mofu/Obitjhuari

Dikahare tse lebelletsweng:

- Lebitso la mofu.
- Tlhaho ya hae: (sebaka, letsatsi le selemo sa tswalo).
- Tsa kgolo ya mofu: thuto (mosebetsi le lenyalo) ha di le teng.
- Tsa lefu la hae (letsatsi le mokgwa oo a hlokaletseng ka wona).
- Mabalalo: Bao a ba siyang morao.
- Seboko sa hae.
- Mohlahlobuwa a se ngole e le motho wa pele (mohlala: Mpineleng pina). **[30]**

2.3 Lenanetsamaiso le Metsotso**Lenanetsamaiso**

Ho elwe hloko hore lenanetsamaiso le radilweng ke baithuti, le lokela ho ba le dintlha tse latelang tsa motheo.

1. Pulo le kamohelo.
2. Ba teng le ba siyo.
3. Metsotso ya kopano e fetileng.
4. Tse tswang metsotsong.
5. Ditaba tsa letsatsi:
6. Kwalo.

Metsotso

- Metsotso e ngolwa ka lekgathe le fetileng.
- Ditaba tsa metsotso di nyallane le lenanetsamaiso.
Mehlala ya ditaba tsa letsatsi:
- Ditlhodisano tsa dipapadi tse fapaneng tsa botjhaba;
- Meputso e tla abelwa bahlodi;
- Bamemuwa ba memelwang mokete;
- Moaparo wa letsatsi.
- Puo ho sebediswe e loketseng.
- Ho kwalwa ha kopano ho hlake.
- Ho be le sebaka sa tshaeno ya mongodi le modulasetulo. **[30]**

2.4 Puisano

- Ke moqoqo pakeng tsa batho ba babedi.
- Ka mehla e ngolwa e le ho puommui.
- Lebitso la sebui le ngolwe letsolong le letshehadi la leqephe, le latelwe ke kgutlopedi.
- Tlhaloso ya tlatsetso e kang ditaello tsa hore ho itseng ho etswa jwang kapa ho buuwa jwang, ho ngolwe ka masakaneng.
- Polelo e nngwe le e nngwe e be karabelo ya puo e sa tswa buuwa.
- Sehalo le puo tse sebediswang di tla itshetleha kamanong ya dibui tse buisanang.
- Ho tlole mela pakeng tsa sebui ka seng.

Dikahare: Dibui di bontshe hore marangrang a dikgokahano a bopa setswalle.

Dingangisano/diphehisano di bontshe bohlokwa ba marangrang ana. Puisano ya dibui e totobatse ho phehisana ha tsona.

[30]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 30**

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO E KGUTSHWANE – SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE [MATSHWAO A 20]

Makgetha a ho leknyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO -Tshekatsheko ya sehlooho le mehopollo; -Tlhophiso ya mehopollo; -Kelohlolo ya baamohedi ba ditaba, maikemisetsa le maemo.	10-12 - nehelano e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang; - mehopollo e matla e butswitseng; - tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema; - mosebetsi ha o kgere, o tsepame sehloohong; - mehopollo le dikahare ke tse momahaneng; - dintlha tsohle di tshehetsa sehlooho mme di hlalositse ka botebo; - sebopeho ke se nepahetseng.	8-9 - nehelano e ntle haholo, e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema; - mosebetsi ha o kgere o tsepame sehloohong; - mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositse ka botebo mme di tshehetsa sehlooho; - sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa.	6-7 - nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema; - mosebetsi ha o a tsepama ka ho phethahala sehloohong – ho na le ho kgera ho itseng; - mehopollo le dikahare di na le momahano e mahareng; - ke dintlha tse itseng feela tse tshehetsang sehlooho; - ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso.	4-5 - nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema; - mosebetsi o na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa o a kgera; - ha se ka mehla mehopollo le dikahare di momahaneng, sehlooho se tshehetswa ke dintlha tse itseng feela; - sebopeho se fofo feela, mme se na le bohlotsa bo boholo.	0-3 - nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema; -moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo; - mehopollo le dikahare ha di na momahano; - ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshehetsang sehlooho; - ha ho boiteko ba ho sebedisa melao ya sebopeho.
MATSHWAO A: 12					
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO -Sehalo, rejistara, setaele, maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo; -Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantse, matshwao a ho bala le mopeleto.	7-8 - sehalo, rejistara, setaele, le tlollontse di loketse ka ho fetisisa maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo; - tshebediso ya puo e nepahetse ebile e bopehile hantle; - mosebetsi ha o na diphoso.	5-6 - sehalo, rejistara, setaele, le tlollontse di loketse ka ho fetisisa maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo; -ka kakaretso tshebediso ya puo e nepahetse ebile e bopehile hantle; - tshebediso ya tlollontse e ntle haholo; - mosebetsi boholo ha o na diphoso.	4 - sehalo, rejistara, setaele le tlollontse di loketse maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo; - mosebetsi o na le diphoso tse itseng tsa - tshebediso ya puo; - tshebediso ya tlollontse ke e lekaneng; - diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo.	3 - sehalo, rejistara, setaele le tlollontse ha di a lokela maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo hantle; - tshebediso ya puo e fosahetse ebile e tletse diphoso tse ngata; - tshebediso e seng kae ya tlollontse; - moelelo o nyotobetsa.	0-2 - sehalo, rejistara, setaele le tlollontse ha di dumellane le maikemisetsa, baamohedi ba ditaba le maemo; - mosebetsi o tletse diphoso o dubakane; - tlollontse ha e dumellane le maemo; - moelelo o nyotobetsa haholo.
MATSHWAO A: 8					
MATSHWAO	17-20	13-15	10-11	7-8	0-5

SENOTLOLO SA HO ABA MATSHWAO:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	12	DMS =
Puo le Setaele le ho Hlaola diphoso	8	PSH =
Matshwao ohle	20	

KAROLO YA C: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE KGUTSHWANE

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema:

Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentse kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tsela e latelang;

Batshwayi ba sebedise matshwao a latelang:

- | bakeng sa ho arola mantse a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
- __, + bakeng sa ho kopanya mantse a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- mn** bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- p** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- λ** bakeng sa lentse kapa karolwana ya lentse le/e siilweng pakeng tsa mantse a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare/Moralo/Sebopoho (60%)	12	DMS =
Puo/Setaele/Ho hlaola diposo (40%)	8	PST =
Matshwao ohle	20	

KAROLO YA C: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE KGUTSHWANE**POTSO 3****3.1 Phousetara**

- Ona ke mokgwa wa ho bapatsa.
- Sehlooho se totobale se hlake ka tlhaku tse kgolo.
- Ditaba di ngolwe ka mongolo o hlakileng o hohelang babadi.
- Dintlha tse amanang le ketsahalo - mohla; nako; sebaka - di hlake

Dikahare:

Dikahare di bontshe phatlalatso ya yunivesithi e itseng, e tla nehelana ka tlhahisoleseding baithuting malebana le kgetho ya makala a thuto.

- lebitso la yunivesithi;
- letsatsi la ketelo;
- sebaka sa kopano

[20]**3.2 Posekarete**

- Posekarete ha e na sebaka se sekaalo sa ho ngolla.
- Letsatsi, nako le sebaka tsa mongodi di lokela ho totobatswa.
- Ditaba di hlahiswe ka bokgutshwanyane.
- Ho sebediswa dipolelo tse felletseng, tse hlahisang molaetsa o utlwahalang.
- Sehlooho se laolwa ke dikamano tse teng pakeng tsa mongodi le ya ngollwang.

Dikahare

- Di hlalosa sebaka seo se setle se bolelwang.

[20]**3.3 Ditshupiso (Ho laela mokganni wa koloi ya bakudi ho ya lapeng la bo mokudi)**

- Ditshupiso di utlwahale hantle ho motho ya laelwang.
- Ho sebediswe puo e bonolo, e utlwahalang.
- Ditshupiso di sebedisa sekaotaelo temekisong ya tumelo.
- Ditshupisong ho hlake hore motho a thinyetse lehlakoreng lefe la tsela ebang a lokela ho thinya.
- Bua ka matshwao a bonahalang ao a tlang ho a feta a jwalo ka meaho e meholo e bonahalang. (holo ya motse, renke ya ditekisi, matshwao a tsela le lebenkele, Siyaobutse le sekolo se phahameng sa Mahlabatheng).
- Lekanya hore o tla tshela diterata tse kae pele a fihla ho seo a yang ho sona.
- Sehlooho se tsamaelane le mofuta wa tema e ngolwang.
- Ho sebediswe lehokedi la motho wa bobedi, ka ha ke yena ya supiswang.
- Mohlahlobuwa a ka ngola ka sebopeliso sa moqoqo kapa sa dintlha.

Dikahare:

Dikahare di supise mokganni hantle ntle le pherekano. A kgone ho fihla sebakeng seo a yang ho sona ntle le ho botsa mang kapa mang.

[20]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:****20****MATSHWAO OHLE:****100**